

Світлана Мойсєва

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ЗА КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються особливості структурно-функціональної моделі підвищення кваліфікації вчителів, пов'язані з переходом до нових світових стандартів освіти, що ґрунтуються на основних принципах та напрямках розвитку Болонського процесу, а саме: у задоволенні потреб кожного вчителя, забезпеченні мобільності його навчання, визначенні власної траєкторії розвитку, зарахуванні кредитних одиниць та переведенні освітньої діяльності педагогів у кредити до заліку.

Автор пропонує привести у відповідність фахові компетентності працівників освіти з потребами та вимогами суспільства.

У статті висвітлюються характерні особливості підвищення кваліфікації вчителів за кредитно-трансферної системи навчання: її гнучкість, розмаїття форм організації, зручність для педагога, високу ефективність.

Ключові слова: *післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, кредитно-трансферна система, кредитні одиниці.*

Широкомасштабні перетворення у системі загальної середньої освіти, які покликані забезпечити поетапну інтеграцію національних освітніх цінностей з європейськими вимагають визначення стратегічних орієнтирів функціонування й розвитку післядипломної педагогічної освіти.

Спираючись на національні освітні традиції, економічні, технологічні, культурні інтереси, ми маємо відмовитись від школи споживання знань й адаптації особистості до суспільних догм минулого, плекати школу творення цінностей людського життя та розвитку, саморозвитку й самореалізації людської природи. Продукування зразків фахової діяльності вчителя в умовах становлення такої школи й складає, змістову траєкторію зміни парадигми післядипломної педагогічної освіти. Особливо загострюється практичне розв'язання цієї проблеми в контексті реалізації державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти [4, с. 159].

Якщо з цих позицій оцінити практику проведення післядипломної педагогічної освіти, то мусимо констатувати, що українська держава тільки актуалізувала проблему законодавчого регулювання післядипломної освіти.

Важливою інстанцією, що визначає сучасні вимоги до післядипломної педагогічної освіти, є суспільство, яке через свої інституції за допомогою соціальної мотивації та стимулювання тих чи інших процесів та утвердження пріоритетних освітніх цінностей в загальних межах окреслює суспільні стандарти післядипломної педагогічної освіти.

А. Бик у методичній дискусії щодо модернізації післядипломної освіти відмічає, що суспільні стандарти післядипломної педагогічної освіти – це вимоги суспільства до розвиненості й компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників. При цьому поняття «розвиненість» і «компетентність» вживаються не у вузькому, а в широкому розумінні природи, «змісту й сенсу» цих понять, оскільки саме так вимірюється суспільна значущість педагогічної і науково-педагогічної діяльності [10, с. 4].

Проблеми організації навчання вищої школи і *андрагогіки* як різновиду навчання дорослих висвітлені у роботах Л. І. Анциферова, С. Г. Вершловського, В. Б. Гаргай, А. В. Даринського, С. І. Змієва, Ю. В. Укке, М. Ноулз, Ф. Пеглер, Р. Сміт, П. Джарвіс, Л. Турос та ін.

Основи сучасної *кредитно-модульної системи навчання* закладаються в працях зарубіжних (М. Блауг, І. Боцен, Д. Кірстейн, Г. Хог, Л. Лансен, Л. Туроу, К. Таух, Ф. Уелш) та українських науковців (М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин, І. В. Мороз, В. Журавський, М. Згуровський, Ю. Рудавський).

Проблеми *модульного навчання, рейтингу та системи залікових одиниць* досліджували: В. Огневюк, С. Падалка, І. Прокопенко, Л. Ромашина, І. Смолюк, О. Спірін, О. Шпак, А. Фурман.

Підвищення кваліфікації (ПК) – складова загальної системи безперервної освіти особистості. Головною метою підвищення кваліфікації є приведення у відповідність фахової та посадово-функціональної компетентності працівників освіти з потребами та вимогами суспільства на конкретно-історичному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства та інтегративних процесів у всесвітньому освітянському просторі [7, с. 675].

Проблеми підвищення кваліфікації вчителів за вимогами Болонської системи навчання висвітлюються у роботах Л. І. Даниленко, В. А. Семиченко, В. В. Олійника, Л. П. Пуховської, Л. Д. Покроєвої, Т. М. Сорочан та інших науковців, що працюють в галузі післядипломної педагогічної освіти.

Метою статті є розкриття особливостей структурно-функціональної моделі підвищення кваліфікації вчителів, пов'язаних із переходом до нових світових стандартів освіти, що ґрунтуються на основних принципах та напрямках розвитку Болонського процесу.

Найбільш характерною особливістю цієї форми освіти в розвинених країнах є її гнучкість, розмаїття форм організації, зручність для педагога, висока ефективність. Значна увага приділяється підвищенню професіоналізму, загальнокультурного рівня педагогів, забезпеченню широкого спектру вибору форм, змісту, термінів навчання відповідно до особистих професійних і наукових інтересів [10, с. 34].

Кредитно-трансферна система організації підвищення кваліфікації вчителів – це новітня модель національної системи вищої освіти, яка враховує засади Європейської кредитно-трансферної системи і є найбільш оптимальним варіантом для зміни наявної системи вищої освіти України [10, с. 2].

Перевагами кредитно-трансферної системи, на нашу думку, є:

- організація навчання, за якого враховуються інтереси і здібності курсантів;
- посилення індивідуалізації взаєностосунків викладача із вчителями;
- посилення самоконтролю за навчанням і саморегуляція цієї діяльності протягом усього періоду навчання;
- підвищення мотивації вчителя до навчання та відповідальності за власні результати навчання;
- зростання самостійності, самовизначеності, самопізнання і самооцінки процесу і результату своєї діяльності за рахунок самостійної роботи, яка є базовою формою навчання відповідно до концепції Болонської системи освіти;
- об'єктивне оцінювання знань, того, хто навчається.

Учитель може самостійно формувати траєкторію власного розвитку, самостійно вибирати час, форму і місце навчання, у результаті формується позитивна мотивація навчальної діяльності, а рейтинг активізує індивідуальну роботу вчителя, робить її ритмічною і систематичною впродовж навчання. Під час навчання стимулюється самостійність, ініціативність, відповідальність, творчість.

У запропонованій автором моделі (Рис. 1.) поєднується навчальна і практична складова підвищення кваліфікації вчителя. Окрім того, в ній закладені основні засади андрагогіки – науки про навчання дорослих, та вирішуються протиріччя, що існують в освіті дорослих: між віковими особливостями вчителів і вже уставленою системою їх освіти на різних етапах життєдіяльності, між зростаючою необхідністю у розвитку професійної зрілості суб'єктів освіти і змістом і структурою післядипломної освіти.

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підвищення кваліфікації вчителів за КТСН

Ці андрагогічні засади закладаються в організаційно-інформаційну складову підвищення кваліфікації, а саме, у формування інваріантної та варіативної складової моделі підвищення кваліфікації.

Т. Сорочан у свої наукових працях виділяє 5 модифікацій моделі післядипломної педагогічної освіти:

- компетентнісну;
- диференційовану;
- диверсифіковану;
- пролонговану;
- особистісно-орієнтовану.

Наша модель об'єднує всі п'ять модифікацій підвищення кваліфікації вчителів, але основний акцент робиться на розвиток компетентності вчителя, диференціацію і особистісну орієнтацію процесу навчання та набуття прикладних навичок у діяльності педагога.

Технологізація освітнього процесу, використання сучасних методик, соціальне замовлення суспільства щодо компетенцій вчителя спонукає до постійного оновлення змісту курсової підготовки відповідно до викликів

часу. При переході обласних інститутів післядипломної освіти на засади кредитно-трансферної системи підвищення кваліфікації змінюються навчальні плани, збільшується й урізноманітнюється їх варіативна частина, максимально враховуються потреби слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Саме тому керівники курсів підвищення кваліфікації вчителів, навчальні кафедри ОПОПП мають динамічно реагувати на запити слухачів, накопичувати і оновлювати варіативну складову навчальних планів курсів, модулів, яка забезпечуватиме диференційований підхід до кожного слухача, дасть можливість проектувати їм власну траєкторію розвитку.

Згідно з Болонською системою освіти навчальний план підвищення кваліфікації вчителів поділяється на модулі, які, у свою чергу, мають інваріантну та варіативну складові. Певна частина модуля є обов'язковою до заліку; інші – до захисту випускної роботи та вихідного тестування. При зарахуванні на курси підвищення кваліфікації в ОППО вчитель має знати, які навчальні модулі будуть віднесені до залікових кредитів, скільки оціночних балів вони зможуть за них отримати при складанні заліку, захисту випускної роботи, вихідного тестування, а також мати інформацію про терміни проходження теоретичних, практичних і залікових навчальних модулів. Нагадаємо, що залікові кредити ECTS є одиницею виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння навчальних дисциплін, згідно з планом підготовки фахівця відповідної кваліфікації. Вони відображають кількість роботи, якої вимагає кожен блок курсу.

Важливим етапом у модернізації процесу підвищення кваліфікації є розробка діагностичного інструментарію, який не тільки виявлятиме рівень розвитку компетенцій вчителів, а й вказуватиме на корекційні форми роботи з цими групами вчителів.

Особливістю даної моделі підвищення кваліфікації вчителів є її пролонгований характер, що зумовлений застосуванням, апробацією отриманих знань під час підвищення кваліфікації вчителя безпосередньо у його практичну діяльність. Із переліку спецкурсів варіативної частини завжди знайдуться такі, що зацікавлять вчителя і допоможуть опанувати методику проведення факультативів у старшій профільній школі, оволодіти інформаційною та методичною базою для проведення інтегрованих факультативних курсів, які розширять світогляд учнів. Отже, обраний на курсах в ОПОПП факультатив із фахової варіативної частини навчальних планів можна запровадити як спецкурс або факультатив у навчальному закладі, тим самим забезпечити прикладний аспект власного навчання.

Таким чином, уже в навчальному закладі вчитель буде самостійно підвищувати свій освітній та методичний рівень під час підготовки та проведення уроків. Роль міських та районних методичних служб при

цьому не зводиться до моніторингу процесу педагогічної майстерності вчителя і навчальних досягнень учнів, а набуває консультативних, пропагандистських, стимулюючих функцій.

Учителі, поінформовані про основні засади кредитно-трансферної системи навчання, з більшою готовністю (відповідно до своїх потреб та інтересів) обирають із варіативної частини навчальних планів курсової підготовки нові спецкурси, які пропонуються методистами ОІПОПІ, або виставлені для сторінок освітнього порталу інституту. Вони можуть самостійно реєструватися на сайті, опрацьовувати інформацію, виконувати обов'язкові практичні завдання, взяти участь у Інтернет-конференціях або семінарах, пройти підсумкове тестування, і при позитивному результаті (>51 балів) отримати сертифікати за своє навчання.

Отже, накопичення кредитних одиниць буде відбуватися в курсовий і міжкурсний період, але воно матиме системний характер, знання вчителя, під час опанування спецкурсу будуть трансформуватися через його свідомість і методичну майстерність та у відповідній формі подаватися учням. А результат навчальної діяльності учнів слугуватиме показником якості роботи вчителя.

Особливістю даної моделі є те, що, виходячи із специфіки післядипломної освіти, керуючись основними андрагогічними засадами, ми стимулюємо процес продовження підвищення кваліфікації вчителя після проходження ним курсової підготовки. Цей процес лише змінює форму на самостійну практичну діяльність вчителя. І, якщо вчитель під час вибору і опанування спецкурсу набирає стартову ціну кредитних одиниць, то своєю подальшою працею (відкритими уроками, семінарами, виступами на методичних об'єднаннях з даної проблематики), він систематично добирає необхідну йому кількість кредитів.

Узагальнюючи зазначене вище, можна констатувати, що, незважаючи на економічні та соціальні проблеми, які стримують інноваційні процеси в освіті, у суспільстві зароджується нова генерація вчителів, які прагнуть до постійного пошуку, розвитку творчої думки, саморозвитку, готові формувати власну траєкторію підвищення кваліфікації і отримувати адекватну оцінку своїй педагогічній діяльності. Варіативність спецкурсів спонукає до вільного вибору та потреб особистості. Саме завдяки запропонованій моделі підвищення кваліфікації вчитель завжди буде зацікавлений у підвищенні свого професіоналізму, бо врешті:

- задовольнить потребу у нових знаннях;
- стане конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг;
- набере достатню кількість кредитів потрібних йому для атестації.

Дана модель підвищення кваліфікації вчителів удосконалюється, створюються нові спецкурси та факультативні курси для варіативної складової навчальних планів, які будуть апробуватися на очних та

дистанційних формах навчання. Вони можуть пропонуватися вчителям для самостійного опанування в міжкурсовий період на освітньому порталі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бик. А. Модернізація післядипломної педагогічної освіти : методологічний дискус / А. Бик // Післядипломна освіта в Україні. – 2005. – № 1. – С. 3–6.
2. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. [за заг. ред. В. Г. Кременя]. – Київ-Тернопіль : Богдан, 2004. – 368 с.
3. Даниленко Л. І. Теоретичні аспекти освітньої інноватики / Л. Даниленко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. пр. – Вип 5. – К. : Логос, 2001. – 170 с.
4. Законодавство України про освіту. – К. : Парлам. вид-во, 2002. – 159 с.
5. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні. [Електронний ресурс] <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher/topic/pdosv/knc>
6. Кремень В. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України / В. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – № 3. – С. 22–25.
7. Маслов В. Енциклопедія освіти [голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 675 с.
8. Національний звіт України про впровадження положень Болонського процесу від 14 грудня 2006 року [Електронний ресурс] http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/zvit_ukr.doc .
9. Освіта України: нормативно-правові документи : до II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти. – К. : Міленіум, 2001. – 470 с.
10. Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах від 26.02.2010 № 1/9-119 [Електронний ресурс] // ministry@mon.gov.ua.